

**X. ULUSLARARASI
YUNUS EMRE SEVGİ
BİLGİ ŞÖLENİ BİLDİRİLERİ
(06-08 MAYIS 2010)**

**Hazırlayan
Prof. Dr. Erdoğan BOZ**

ESKİŞEHİR, 2011

YUNUS'UN ŞİİRLERİ IŞIĞINDA İŞLEVSEL SEVGİNİN PSİKOLOJİK ÇÖZÜMLEMESİ

Doç.Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN

Günümüzde insanların sevgi konusunda yaşadıkları problemlerin başında, kanaatimizce, sevgiyi nasıl anlayıp nasıl tanımladıkları gelmektedir. Çünkü hayatlarımızın en sık kullanılan kelimelerinden olan sevgi yahut sevmek ve sevilme, birçoğumuzun hayata dönük en belli başlı yakınma nedeni ve beklentisi olarak gözükmektedir. Nitekim görünen o ki, ekonomik refah düzeyi, sosyal statüsü vb. ne olursa olsun çoğumuz, sevgi konusunda sorunlu bir noktada olduğumuzu fark ediyor, bunun için yer yer çevremizdeki insanları suçluyor ve yine de bir çözüme ulaşamıyoruz. Var olanı kabulleniyor gözükmekle birlikte, gerçekte içsel sevgi boşluğumuzu sadece maskeleyebiliyoruz. Derinlikli ve içtenlikli sevgilerden umut keserek, sık ve geçici ilişkilerden medet umuyoruz.

Bu derinlikli yoksunluklar çerçevesinde süren hayat, bizleri çaresiz, yalnız ve içinde yaşadığımız çevre ve dünyaya yabancı hale getiriyor. Sevgiyi doğru bir şekilde anlamlandırıp, ona hayatımızda özel bir yer veremediğimiz için, gönül mesafelerini daraltmayı düşünmeden, sıradan öteye geçmeyen mekânsal ve zamansal birlikteliklerde soruna çare aramak, nafile bir çaba olarak gözükmektedir. İşte fiziksel mesafeleri kaldırmaktan yahut aşmaktan çok önce, gönül mesafelerini yakınlılaştırarak başarabileceğimiz bir sevgi yaşantısı, durağan ve yüzeysel sevgi yaşantılarının çok ötesinde olmalıdır. Salt sözle değil, tüm benliğin içten katılımıyla ve dinamik işleyen bir süreç işidir. Böyle bir sevgi durağan ve etkisiz olamaz. Onun için bu sevgiye, literatürde farklı kavramlarla ifade edilse de, işlevsel sevgi demenin doğru ve ayırt edici olacağı kanaatindeyim. Bu sevgi yaşantısının tarih boyunca kültür ve medeniyetimizde sayısız örnekleri mevcuttur. İşte bunların en önde gelenlerinden biri olarak Yunus Emre, yaşantısı ve şiirleriyle bu sevginin nasıl

yaşanabileceğini bize gösterir. Bu nedenle tebliğimizde, onun şiirlerinden hareketle işlevsel sevginin psikolojik çözümlemesi yapılmaya çalışılacaktır.

İnsan olmak, anlamı olmaktır. Varlığın, bir varoluş amacı ve sorumluluğu olmalıdır. Bu amaç ve sorumluluğun olabilmesi için de, öncelikle insanın “kendi kendisini bilmesi” ve kendisi olması gerekir. İşte bütün ilimlerin de ancak bu amaca hizmet ederlerse insanlara katkısı olur. Bu doğrultudaki düşünce ve duygularını şöyle dillendirir Yunus Emre:

*“İlim ilim bilmekdür,
İlim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin
Yâ nice okımakdur”*¹

Kendini bilmek veya kendin olmak, sahip olunulan insanî potansiyalleri geliştirmektir. Benliğin esaretinden kurtulmak iç huzuruna ulaşmaktır. Böyle yapabilen insan daha yaşarken ölümün anlamını da kavrayacaktır. Yunus’un dediği gibi diri iken ölecek ve ölümü ölümsüzleştirecektir:

*“Al gider benden benliği doldur içüme senliği
Dirliğünde öldür beni varup anda ölmeyeyin”*²

Bu yaşantıda Sartre'nin: “*hayatın anlamı yoksa, ölümün de anlamı yoktur*” demesine paralel olarak, hayatın anlamı varsa, ölümün de anlamı olacaktır. Anlam, ölümü yok eden, aşan ölüm ötesi hayatla, bu dünya hayatını birleştirerek ebedileştiren bir anlam olacaktır. Bu anlamlar, insanın önünde saklıdır. Çağdaş psikanalist Erich Fromm'un ifadesiyle, insanın hayatı boyunca temel görevi de, kendi içsel güç ve potansiyellerinin ortaya çıkmasına, kısaca “içsel doğum” a gayret etmek ve özündeki doğru anlamları yakalayabilmektir. Çünkü insanın özünde kötülük olgusu da vardır. Ama eğer insan özgürlüğünü doğru kullanarak iyiliği seçerse, sevgi ve adalet güçlerine sahip ve bunları geliştirip kullanabilen bir varlık olacaktır.³ Aksi halde açgözlü ve ihtiraslarının esiri olmuş bir ilkel varlık, bir yamyam

¹ Mustafa Necati Bursalı, *Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri*, İstanbul, 1981, s. 103; *Tam ve Tekmil Yunus Emre Divanı*, İstanbul, 1954, s. 315.

² Bursalı, a.g.e., s. 194.

³ Erich Fromm, *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*, çev. Selçuk Budak, 4. baskı, Ankara, 1997, ss. 163-165.

ve doğal olarak yırtıcı olabilir. Nitekim Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim de, insanın iki yönünden söz ederek, insanın ilahi emirler doğrultusunda, güzel ve doğru işler yaparsa yaratılmışların en üstünü ve şerefli; aksi halde ise hayvanlardan daha aşağıda bir varlık olabileceğini açıklar. Böyleyken, insanın özündeki hayatı ve ölümü anlamlandırmaya dönük olumlu potansiyelleri harekete geçirebilecek ve onları doğru yaşamayı sağlayabilecek bir zemine ihtiyaç olacaktır. Bu zemin, tüm anlamları süsleyen, güzelleştiren ve insanı üretken, huzurlu ve mutlu kılmaya götürecek olan sevgidir. Sevgi, hem zemin hem güdü, hem de tutum ve davranışların temel motifidir. Yaradandan alınan ilhamla, gönlümüzü tümüyle sevgiye açmak, hayatı sevgi ile anlamlandırmak esastır.

*"Ben gelmedim da'vi için Benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir gönüller yapmaga geldim"*⁴

Sevginin anlamlandıracağı bu hayatın neticesi, barış, kardeşlik, sevmek ve sevilme. Dini, mezhebi ne olursa olsun, tüm insanları evrensel bir yaklaşımla sevebilmektir.⁵ Yunus Emre bunu şu mısralarıyla dillendirir:

*"Gelin tanış olalım işin kolay kılalum
Sevelüm sevillelüm dünya kimseye kalmaz"*⁶

Yunus'un bu kuşatıcı sevgi anlayışı, onun empatik yaklaşımıyla desteklenir gözükmektedir. Çünkü başkalarına empatik yaklaşabilmek, olaylara onların gözüyle ve öznel yaşantılarını da dikkate alarak bakabilme becerisidir. Eleştirmek, yadırgamak ve yargılamak, empatik davranışa uymaz. Bu çerçevede olaylara ve insanlara empatik yaklaşma yönü güçlü olan kimseler, nasıl ki kendi içinde yetiştikleri aile ve toplumun onlara kattığı inanç ve değerleri, mezhepsel ve düşünsel bakış açılarını önemsiyor, sevebiliyor ve yaşamak istiyorlarsa, başkalarının da aynı durumda olabileceğini

⁴ Yunus Emre, *Risalat al- Nushiyye ve Divan*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul, 1965, s. 123; Bursalı, a.g.e., s. 164.

⁵ Cafer Sadık Yaran, Mevlana ve Yunus Emre'de Dinler ve Mezhepler Arası Barış. Nedenler ve Çözümler, *Din ve Dünya Barışı, Uluslararası Sempozyum*, İstanbul, 2008, ss.119-122.

⁶ Yunus Emre, *Risalat al- Nushiyye ve Divan*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, s. 116.

düşünebilirler. Onları anlamaya çalışarak onlara karşı tutum ve davranışlarında dikkatli davranıp, onları anlama ve sevebilme becerisi gösterebilirler.⁷ Bunun aksine empatik olmayan bir tutum, farklı inanç ve düşüncedeki bir kimseyi anlayabilmeyi zorlaştıracaktır. Yunus Emre'nin empatik yaklaşımı, onu farklı kılarak, bir model insan haline getirmektedir. Ona göre, başkalarıyla ilişkilerimizde tutum ve davranışlarımızın özü, dışlayıcı dinî yaklaşımlar değil, aşk olmalıdır. Eğer din veya mezhep anlayışımız farklı da olsa, aşk varsa sorun yok demektir. Nitekim şu mısralarıyla Yunus bunu çok açık ifade eder:

*"İy aşıklar iy aşıklar ışk mezheb ü dindir bana
Gördi gözüm dost yüzini yas kamu düğündür bana"*⁸

Aşk, kişiyi günübürlük kaygılar ve sıradan ilişkilerin çok ötesine taşır. Küçük kaygılar ve hesaplarla uğraşmak, sevgiyi donuklaştırır ve kişiyi yolda bırakır. Bu durumu şöylece mısralara döker Yunus:

*"Aşıkları sorarsan bimezheb ü millet
Yolda kalupdur sakın gıve gündüz sayan"*⁹

Bu sevgi, bu aşk, sığ ve eğreti değil, tüm varlıkları kuşatan ve spontane işlev gören bir sevgidir. Bu sevgide vermek, sevgiyi vererek çoğaltmak vardır. Nitekim Fromm da, sevgiyi tanımlarken onun bir almak değil, vermek eylemi olduğunu ifade eder. Veren kişi kendini taşıyan, harcayan, canlı ve coşkulu olacaktır. Vermek sevinç kaynağı ve erdemli bir davranıştır. Bu nedenle de, pasif değil, aktif bir duygu olan sevginin temelinde "vermek" yatar.¹⁰ İşte insanı aşan ve yücelten böylesi işlevleri nedeniyle bu sevgiye "işlevsel sevgi" denilebilir. Bu sevgi türünde, karşıdakinin hata ve kusurlarına rağmen onu sevmek, onun iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşünmek vardır.¹¹ Çünkü işlevsel sevgi, bir tür Yaradanla, evrenle, insanlar ve diğer canlılarla bir tür bütünleşme deneyiminin yaşandığı bir sevgi

⁷ Cafer Sadık Yaran, *Bilgelik Peşinde Din Felsefesi Yazıları*, Ankara, 2002, s. 272.

⁸ Yunus Emre, *Yunus Emre Divanı*, haz. Faruk Timurtaş, Ankara, trs. S. 7.

⁹ *Tam ve Tekmil Yunus Emre Divanı*, İstanbul, 1954, s. 272.

¹⁰ Erich Fromm, *Sevme Sanatı*, çev. Selçuk Budak, 4. baskı, Ankara, 1997, ss.27-28.

¹¹ Nuran Hortaçsu, *İnsan İlişkileri*, 2. Baskı, Ankara, 1997, s.34.

türüdür. Kişinin kendini daraltan ve yabancılaştıran bağlardan kurtulması sürecidir. Kendisini daraltan bağlardan kurtulan insan, bütün özünde taşıdığı insancıl zenginlikleri işlevsel kılabilir. Bu süreçte kendini merkeze almak, öncelemek, başkalarını yargılamak, irdelemek yoktur. Çünkü herkes kendi potansiyellerini geliştirmek, iyi ve güzel işler yapmakla meşguldür.

*"Fariza her kişiye kendü sözü
Bakar kendi yoluna kendi gözü"*

.....
*"Özünü gözleyen kimseye bakmaz
Dahi iş dirisen ol yana akmaz" ¹²*

Kişi, kendini bilme ve kendini olma çabası içine girmedikçe âvâredir. Yunus'a göre eğer bu çaba içine girilirse, insan ancak kendi yapıp-edegeldiklerinin muhasebesiyle meşgul olur. O kadar ki, bu, başkalarıyla uğraşmaya zaman ve imkân bırakmaz:

*"Nice bir avaralık sana böyle
Özünle iki gün olsan ne ola"*

.....
*Eğer görseyidin kendi amelün
Kimseyi anmaya kalmazdı halün" ¹³*

İşlevsel sevgi, bu nedenle emek ister. Çalışmayı ve yorulmayı, sürekli üretken ve dinamik olmayı gerektirir:

*"Olup hod-bîn oturma döşeğinde
Müdamî kâyim olgul işiğinde" ¹⁴*

Mademki çalışmak ve yorulmak vardır, yer yer yılgınlıklar ve tahammülü zor durumlar da olabilir. Bu yol, zor ve sabır gerektiren bir yoldur. Safâ için cefâ gerekir. Onun için Yunus Emre, insanlığı işlevsel sevgi yoluna davet ederken bu durumu peşinen hatırlatır ve uyarır:

*"Usan olma niçeme yol emindür
Haramî çok bu yolda pür-kemindür" ¹⁵*

¹² Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı, Risaletü'n-Nushiyye III, Tenkitli Metin*, Ankara, 1991, ss. 127-128.

¹³ Tatçı, *a.g.e.*, ss. 129-130.

¹⁴ Tatçı, *a.g.e.*, s. 69.

¹⁵ Tatçı, *a.g.e.*, s. 86.

Ona göre bu yolda ahd ile vefa, zevk ve safa kadar cefalar da kaçınılmazdır. Cefalar, en çok insanın kendi nefisinden, benliğinden kaynaklanır. Çünkü mücadele edilmesi en zor olan şey, arzu ve ihtirasların bırakmadığı nefislerdir. İşte bunun içindir ki Yunus nefisinden şikâyet ederek şöyle der:

*“Ne diyeyim neyleyeyim nefs elinden hırs elinden
Derdim kime söyleyeyim nefs elinden hırs elinden”*¹⁶

Yunus Emre'ye göre, işlevsel sevgiyi yaşantılama yolunda zor da olsa mücadele sabırla devam etmeli, asla yılgınlığa düşülmemelidir. Sonuçta insan, yaşadığı işlevsel sevginin ona tattıracağı kendini varoluşsal bir düzlemde anlamlamlandırma sonucu doğacak mutluluk ve iç huzurunu elde edebilecek ve sabırla mücadele etmekten kârlı çıkacaktır:

*“Şunun kim dünyede sabr ola yarı
Safâ vü zevk olur her lahza kârı*

*Fîda cânım sana iy sabr eyesi
Ki sabr oldu benim cânım gıdası*

*Yunus sabrıla olur işün müyesser
Bulursun sabrıla bir mülk-i diğer”*¹⁷

Yunus, işlevsel sevgi sürecinde mücadele edilmesi gereken insanın benliğindeki kimi olumsuz duygular yahut aşılmasında insanın zorlanacağı engellerden de söz eder. Bunların her hangi birinde takılıp kalanların, psikolojik bir ölümü tercih etmiş olacaklarını anlatmak ister. Fiziksel olarak yaşıyor gibi gözükse de, yabancılaşmış algı ve davranışları nedeniyle sevmeyi ve üretmeyi beceremeyen bir anlayış, bireyin psikolojik ölümü demektir. İşlevsel sevgiyi engelleyen tutkuların kuşattığı böyle bir insan, öncelikle kendi iç insanî yetilerine karşı duyarsız olacaktır. Çevresine karşı da verici ve fedakâr olamayacak, kendini yok eden ve dış dünyayla sağlıklı ilişki kuramayan narsistik bir kişiliğe dönecektir. Kişilik ve kimliğinden ilişkilerine kadar her konuda sahte ve yüzeysel kalacaktır. Sevgi yaşantısı da ısmarlama yahut sözden öteye

¹⁶ Tam ve Tekmil Yunus Emre Divanı, s. 254.

¹⁷ Tatçı, a.g.e., s. 79.

geçmeyen içi boşaltılmış bir kavram olamaktan öteye bir anlam ifade etmeyecektir. O halde bu insan kimdir ve anlamı nedir? Sağlıklı öz-ilişki kuramadığı kendi benliğini nasıl algılamaktadır? Yunus Emre, böyle bir insanın kim olduğu sorusunun ve adının bile cevabının olmadığını şu dizeleriyle anlatır:

“Göre ne hâldedür cânun u cismin
Ne kimsesin sen ü yâ nedür ismün?”¹⁸

İnsan bu halde "var olan ben"le, olması gereken "ideal ben" arasına o kadar mesafeler koymuştur ki, maskeler altında kaybolmaya yüz tutan bu ben, Yunus Emre'nin şu dizelerde anlattığı gibi artık unutulmakta, bir nevi yokmuş gibi olmaktadır.

“Özün bilmege kim mikdârı yokdur
Ona var dimenüz bilün o yokdu”¹⁹

İşlevsel aşkı engelleyen bu içgörü yoksunluğu ve içsel yoksulluğa yol açan tutkular, aslında tüm dinler ve düşünce tarihindeki idealist düşüncelerin de bizi uyardıkları kaygan zeminlerdir. Yunus, ayağımızı sağlam basmak için bizi bunlara karşı uyanık olmaya çağırarak kalmaz; *Risaletün Nushiyye* adlı eserinde bunları tek tek ele alarak, bizleri bunlardan sakınmaya davet eder. Bunlar, öfke, kibir, doğruluktan uzaklaşmak, gıybet etmek, bühtan atmak, haset ve cimrilik gibi olumsuz yaşantılardır. Bu yaşantılar insanı, kendi özünü görerek işlevsel sevgiyi yaşatmaktan alıkoyar:

“Bu ne kuteh nazar, bu ne firâset
Ki bir dem olmadun kendünle halvet”²⁰

Bu insanı daraltan, sıkı ve kendi içine hapseden, olumsuz yaşantılar, bireyi içsel çürümüşlüğe, iç yoksulluğuna ve sevgisizliğe götürür. Örneğin narsist kişilik özelliklerinden biri olan kibre kapılar insan, işlevsel aşkı yaşayamaz ve insan olmanın anlamını çözemez. Bunu Yunus şöyle ifade eder:

“Hakka giden yolu gönli içinde
Göremez ol anı yaddur ilinde”²¹

¹⁸ Tatçı, a.g.e., s. 89.

¹⁹ Tatçı, a.g.e., s. 103.

²⁰ Tatçı, a.g.e., s. 89.

²¹ Tatçı, a.g.e., s. 48.

Kibirli insan, kendi kişiliğini veya kişiliğinin belirli bir bölümünü narsizminin hedefi yapan kimsedir. Kendisinden farklı olanlarla uyuşamaz, anlaşılamaz, paylaşma ve birlikte yaşamayı beceremez. Bu narsistik yönelim, bireyi kendini kapattığı dünyasında tek başına kalmaya mahkûm eder.²² Çevresiyle ilgilenmez ve ona yol gösterecek olan özündeki iç ışığını karartır:

*“Tekebbür ehlinün nazarı yokdur
Anuniçün gönülde nûrı yokdur”*²³

Kibir, insanın çevresiyle ilişkilerini zayıflatıp, onu yalnız bırakır. Yalnız insan, gerçekte kendini beğeniyor gözükse de, kendisiyle çatışmalı ve huzursuz kimsedir. Aldatıcı ve yapay bir benlik algısı ile kendine kurduğu dünyada yaşamaktadır. Bu bağlamda Yunus bu dünyayla savaşmayı gerekli görerek, şu mısraları dillendirmiştir:

*“Sakıngil olmayagil kibrile yoldaş
Kibir kandayısı onunla savaş”*²⁴

Kibrin kuşattığı benlik, bireyin varoluşun özündeki sevgiye ulaşmasını engeller. Benlik kuşatılıp, kalp gözü perdelenince, güzel ve çirkin algısı birbirine karışır. Hayata bir yanılsama ile bakılır. Yalnızlık kaçınılmaz bir kadermiş gibi algılanır. Bu, bireyin, yalnızlığıyla baş edebilmek için geliştirdiği bir savunma mekanizmasıdır. Birey, korkak ve güvensiz olmasından beslenen bu davranışını, normal ve zorunlu bir davranış gibi görür. Gerçekte kibir, haset v.b. egoistik davranışlar yoluyla birey, bir öz yabancılaşılmaya kapı aralar. Davranış yerleştikçe ve pekiştikçe, yabancılaşıma derinleşir. Kişi var gözükür ama içsel yokluğu yaşamaktadır:

*“Hasüd bir kişidür deyim o rencür”*²⁵
*Vücudu sağ iken renc ile mahkur”*²⁶ (s. 87)

Oysa alçakgönüllü olan ve başkalarına küçümseyici ve alaycı gözle bakmayan kimseler, kendisi ve çevresiyle barışık,

²² Fromm, *Yaşama Sanatı*, çev. Aydın Arıtan, İstanbul, 1997, s. 93

²³ Tatçı, *a.g.e.*, s. 47.

²⁴ Tatçı, *a.g.e.*, s. 47.

²⁵ Rencür, dertli anlamındadır.

²⁶ Mahkur, dertten yok olmuş anlamına gelmektedir.

kendini ve başkalarını değerli gören kimseler olarak, iç dünyası zengin ve canlı bireylerdir. Onlar sahî kişiler, yani gerçekte insan olmanın anlamını yakalayabilmiş²⁷ ve ruh sukûnetine erebilmiş kimselerdir:

*"Sahî kişidir uçmaya bakmaz
Ki tac ü hulleye hüriye akmaz"* (s. 108)

Herkes değerlidir onlar için. Hiç kimse küçük görülmemelidir. İşte bunun içindir ki, kendine ve bizlere şöyle çağrıda bulunur Yunus:

*"Tehi görme kimseyi
Hiç kimsene boş değil
Eksiklik ile nazar
Erenlere hoş değil"*²⁸

Sonuç olarak Yunus Emre'nin şiirlerinde hayat bulan işlevsel sevgi, karşılıksız ve fedakâr sevgidir. Özünde umut ve üretkenlik taşır. Hayata ve insanlara güvenle bakabilmeyi ve "vermek" merkezli iletişim ve paylaşımı öngörür. Böyle olunca sevgi, bireyin kendi benliği dışına taşarak, başka insan ve varlıklarla bir olması ve bütünleşmesi anlamına gelir. Özünde her şeye ve herkese karşı "vermeye" hazır olmak olan işlevsel sevgide, yalnızca bir kişiyi, bir grubu sevmek, işin özüne ters düşer. Zaten bu sevgide, sevilme nesnelerini ayırmak, kategorileştirmek, insani potansiyelleri harekete geçirememek, bu dünyanın ve yaşamının anlamını çözememektir. Varoluştan uzaklaşmayı ve Yaradanın özüne sevgiyi koyarak yarattıklarını görmemeyi gerektirir. Bu, işlevsel sevgi olamaz, olsa olsa durağan ve pasif sevgi olabilir. Oysa varoluşun özünde sevgi vardır ve varolan her şey özde güzel ve sevilesidir. Bu yüzdendir ki Yunus:

*"Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılmışı hoş gördük,
Yaratandan ötürü"*²⁹

der. Çünkü yaratılan herşey, Yaratana başlayan bir sürecin sonucu olarak özde güzeldir ve

²⁷ Fromm, *Yaşama Sanatı*, s. 110

²⁸ Bursalı, a.g.e., s. 163.

²⁹ Abdülbaki Gölpinarlı, *Yunus Emre*, İstanbul, 1995, s.9.

sevgiyi hak etmektedir. Yaratılmış olanlar seven bir Allah'ın alâmetleridir.³⁰ O halde sevmek, bir elbise gibi giyilip kuşanılsa bir dış görüntü değil, kökü var olmaya dayanan bir yaşantı sürecidir. Sevgi, işlevsellik kazandığı yerde yaşamının, her dem yeniden var olmanın, hem sevmenin, hem sevilmenin karşılığıdır. Hayatın anlamını çözmenin anahtarı ve bitimsiz bir yaşantının adıdır:

“Benim dilim kuş dilidir benim ilim dost ilidir

Ben bülbülüm dost gülümdür bilin gülüm solmaz benim”³¹

³⁰ Bilal Kemikli , *Sufi-Aşk ve Ölüm*, İzmir, 2007, s. 18

³¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *a.g.e.*, s. 62.